

18 Δεκεμβρίου 2022

Σπουδαία ανακάλυψη στην Πίνδο: Βρέθηκαν λίθινα εργαλεία των Νεάντερταλ 80.000 ετών

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα](#)



Χιλιάδες κατάλοιπα από λίθινα εργαλεία τα οποία ανήκαν σε Νεάντερταλ και βρέθηκαν στην ευρύτερη περιοχή της Σαμαρίνας, εντάσσουν το μέρος στον «χάρτη» με τις πιο σημαντικές θέσεις της Μέσης Παλαιολιθικής Εποχής.



Ετοιμάζεται μεγάλο επιστημονικό άρθρο για τη σχέση των παγετώνων της π

Το ερευνητικό πρόγραμμα από τους αρχαιολόγους και πανεπιστημιακούς ξεκίνησε το 2002 και το αποτέλεσμα είναι εντυπωσιακό.

Τόσο η χρονολόγηση -περίπου 60.000 χρόνια πριν από σήμερα- όσο και η πληθώρα των ευρημάτων, εγκαινίασαν την αλπική αρχαιολογία, μια αρχαιολογία των ορεινών περιοχών που έως σήμερα εξέλιπε από την Ελλάδα. Αυτή την αρχαιολογία παρουσιάζει και το ντοκιμαντέρ «Η Αλπική Αρχαιολογία του Σμόλικα», που

πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ερευνητικού Προγράμματος «Η προϊστορική έρευνα του ΑΠΘ στο ΒΔ τμήμα του Ν. Γρεβενών - Η καταγραφή παλαιολιθικών θέσεων και ευρημάτων στην περιοχή της Σαμαρίνας» και το οποίο προβλήθηκε πρόσφατα στο διαγωνιστικό τμήμα του Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας.

«Όταν ξεκίνησε η έρευνα κανείς δεν πίστευε ότι υπάρχουν αρχαιολογικά κατάλοιπα σε μεγάλα υψόμετρα, τα οποία θα μπορούσαν να περιγραφούν ως ορεινά ακόμα και αλπικά, δηλαδή υψόμετρα που ξεπερνούν τα 1.600 μ.», δηλώνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο Νίκος Ευστρατίου, καθηγητής προϊστορικής αρχαιολογίας στο ΑΠΘ και επικεφαλής του ερευνητικού προγράμματος.



Οι ερευνητές συνάντησαν πληθώρα αρχαιολογικών καταλοίπων, κυρίως λίθινα εργαλεία σε υψόμε

Η πρόταση για την έρευνα έγινε από τον φίλο και συνάδελφό του Μιλτιάδη

Παπανικολάου, ομότιμο καθηγητή στο ΑΠΘ, που κατάγεται από την περιοχή. «Παράξενη αυτή η πρό(σ)κληση και κυρίως τα αποτελέσματα της έρευνας, που άρχισε σταδιακά γιατί δεν είχα εμπειρία από μεγάλα υψόμετρα, όπως και πολλοί αρχαιολόγοι στην Ελλάδα, οι οποίοι δεν ασχολούνται με την αρχαιολογία των μεγάλων υψομέτρων. Συνεργάστηκα από την πρώτη στιγμή με δυο Ιταλούς συναδέλφους, προϊστορικούς αρχαιολόγους, οι οποίοι είχαν εμπειρία από τις αλπικές περιοχές της Ιταλίας, τον Πάολο Μπιάτζι (Pialo Biagi) καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Βενετίας και την Ελιζαμπέτα Σταρνίνι (Elisabetta Starnini) καθηγήτρια σήμερα στο Πανεπιστήμιο της Πίζας. Ξεκινώντας, λοιπόν, την έρευνα και προσπαθώντας να ανιχνεύσουμε τον χώρο εκπλαγήκαμε από τα πρώτα ευρήματα που αρχίσαμε να συναντάμε, τα οποία ήταν όλα επιφανειακά», προσθέτει ο ίδιος.

Περπατώντας στον Σμόλικα, σε ορεινά μέρη και αλπικές λίμνες, σε υψόμετρα που πολλές φορές ξεπερνούσαν τα 2.000 μ., οι ερευνητές άρχισαν να συναντούν πληθώρα αρχαιολογικών καταλοίπων, κυρίως λίθινα εργαλεία. «Τα βρήκαμε στην επιφάνεια, σε μια περιοχή -κι αυτό είναι το σημαντικό- όπου η ορατότητα είναι πάρα πολύ καλή. Δηλαδή δεν υπάρχουν δάση και πυκνή βλάστηση γιατί μιλάμε για αλπικές περιοχές στις οποίες τα δέντρα δεν φύονται πάνω από ένα συγκεκριμένο υψόμετρο. Κι αυτό ήταν κάτι που μας ευνόησε ιδιαίτερα, καθώς περπατώντας σε αυτές τις περιοχές μπορούσαμε να εντοπίσουμε, να δούμε, να καταλάβουμε, να συλλέξουμε λίθινα ευρήματα. Αυτή ήταν η μία έκπληξη», εξηγεί στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο Ν. Ευστρατίου.

Η άλλη έκπληξη ήταν η χρονολόγησή τους. «Πρόκειται για λίθινα εργαλεία - λεπίδες, αιχμές, πυρήνες- τα οποία, με βάση την τεχνολογία κατασκευής και την τυπολογία τους (ανήκουν στη Λεβαλούά-Μουστέρια παράδοση), εντάσσονται στη Μέση Παλαιολιθική, χρονολογούνται δηλαδή περίπου 80.000 έως 60.000 χρόνια από σήμερα. Τα εργαλεία αυτά δεν κατασκευάστηκαν από τον μοντέρνο άνθρωπο *Homo homo sapiens*, αλλά από τον *Homo sapiens neanderthalensis*, τον πιο στενό συγγενή μας όσον αφορά στη βιολογική εξέλιξη του ανθρώπινου είδους», τονίζει.



Τα ευρήματα χρονολογούνται περίπου 80.000 έως 60.000 χρόνια από

Η έρευνα κάλυψε δεκάδες χιλιομέτρων στην περιοχή αυτή της Πίνδου με τα

ευρήματα να καταγράφονται με απόλυτη ακρίβεια μέσω σύγχρονης τεχνολογίας (GPS), το ίδιο και τα σημεία από όπου περισυλλέχθηκαν. «Βρήκαμε κάποιες θέσεις, δηλαδή σημεία όπου αυτές οι ομάδες των Νεάντερταλ έμεναν περιστασιακά για να κατασκευάσουν εργαλεία. Τα σημεία αυτά διατηρήθηκαν επειδή δεν υπάρχει ανάπτυξη με την κακή έννοια του όρου, δηλαδή οικοδομική δραστηριότητα και καταστροφή του τοπίου, συνεπώς και των αρχαιολογικών στρωμάτων. Η περιοχή παρέμεινε όπως ήταν πριν από χιλιάδες χρόνια κι αυτό ήταν ιδιαίτερα θετικό γιατί επέτρεψε σε αυτές τις θέσεις να επιβιώσουν», επισημαίνει ο συνομιλητής του.

Κάποιες χρονιές οι ερευνητές ανέβηκαν σε υψόμετρα που άγγιζαν τα 2.300 μ. «Ακόμα κι εκεί υπήρχαν ευρήματα!», τονίζει ο Ν. Ευστρατίου, και διευκρινίζει ως προς την εξήγηση γενικά του «φαινομένου»: «Θεωρούμε ότι επειδή το κλίμα στην Ευρώπη είχε αρχίσει να γίνεται πιο κρύο, κάποια στιγμή, αυτές οι ομάδες των Νεάντερταλ μετακινήθηκαν προς τα νότια για να επιβιώσουν. Γιατί δεν μιλάμε για μόνιμες εγκαταστάσεις, αλλά για ομάδες οι οποίες βρίσκονταν συνέχεια σε μετακίνηση με σκοπό το κυνήγι ή την αναζήτηση πρώτων υλών για την κατασκευή των εργαλείων τους. Μιλάμε δηλαδή για κυνηγούς – τροφосуλλέκτες. Έτσι, λοιπόν, φαίνεται ότι έφτασαν στον ελλαδικό χώρο και στην περιοχή της Σαμαρίνας, που είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό γεωγραφικό σημείο, ένα σταυροδρόμι. Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμα και σήμερα οι Βλάχικες ομάδες που κατοικούν στη Σαμαρίνα επέλεξαν το σημείο αυτό», προσθέτει ο Ν. Ευστρατίου, αναφερόμενος σε μια ακόμα ενδιαφέρουσα παράμετρο της έρευνας, την εθνογραφική.



Η περιοχή της Σαμαρίνας είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό γεωγραφικό σημείο, κατ

«Μέσα από μια ελεγχόμενη αναλογική σχέση, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τους Βλάχους μετακινούμενους κτηνοτρόφους και τους σύγχρονους κυνηγούς στην περιοχή της Σαμαρίνας και να παρατηρήσουμε τι κάνουν σήμερα, σε ποιες περιοχές μετακινούνται, πού αναζητούν θηράματα... Είναι δυνατόν η ίδια 'απλοϊκή' υπόθεση εργασίας να συνέβαινε και πριν από 60.000 χρόνια από σήμερα; Είναι κι

αυτό μια διάσταση της έρευνας», υπογραμμίζει.

Τα περισσότερα αρχαιολογικά δεδομένα αφορούν τις ομάδες των Νεάντερταλ. Ωστόσο, έχουν βρεθεί λίθινα εργαλεία που ανήκουν και σε μεταγενέστερες περιόδους, ενώ υπάρχουν και ευρήματα από την Εποχή του Χαλκού, περίπου 3000 π. Χ., αλλά και μεταγενέστερα. Η πλειονότητα των ευρημάτων, ωστόσο, ανήκει στη Μέση Παλαιολιθική Εποχή. Είχαν, άραγε, συνυπάρξει οι ανθρωπίδες αυτοί με άτομα του είδους μας; «Πρόκειται για ένα μεγάλο ερευνητικό ζήτημα. Βέβαια, η έρευνα πλέον αναφέρεται σε συνύπαρξη Homo homo sapiens και Homo neanderthalensis -μάλιστα όχι μόνο σε συνύπαρξη αλλά και σε αναπαραγωγή. Έχουν βρεθεί οστά στην Ισπανία που δείχνουν ότι τα δυο είδη είχαν έρθει σε επιμειξία. Αυτό, όμως, που θεωρούμε εδώ και πολλά χρόνια και λίγο πολύ ισχύει έως σήμερα είναι ότι στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης ζούσαν Νεάντερταλ για δεκάδες χιλιάδες χρόνια και κάποια στιγμή για κάποιο λόγο αντικαταστάθηκαν από τους Homo homo sapiens, δηλαδή την αφεντιά μας», εξηγεί ο συνομιλητής του.

Ένα ακόμα ενδιαφέρον στοιχείο της έρευνας είναι η ύπαρξη παγετονικών αποθέσεων στην περιοχή, γνωστές ως μοραίνες στους γεωλόγους, που σχηματίζονται κατά τη μετακίνηση των παγετώνων. «Πρόκειται για κωνοειδείς σχηματισμούς από μεγάλες πέτρες, οι οποίες έχουν διάφορα σπασίματα, γωνιώσεις. Δηλαδή, ο πάγος και οι χαμηλές θερμοκρασίες στη διάρκεια των παγετωδών περιόδων του πλανήτη στη Δυτική Μακεδονία και σίγουρα πριν την κορύφωση της Τελευταίας Παγετώδους περιόδου, 20.000 χρόνια πριν από σήμερα συνέθλιψαν τις πέτρες, σχηματίζοντας απότομες γωνίες. Ετοιμάζουμε ένα μεγάλο επιστημονικό άρθρο όπου θα συζητιέται η σχέση των παγετώνων της περιοχής με τα ευρήματα. Νομίζω ότι θα είναι πολύ ενδιαφέρον», επισημαίνει ο Ν. Ευστρατίου, ο οποίος αναφέρεται και στη σημασία των ευρημάτων από την Εποχή του Χαλκού.

«Έχουμε εντοπίσει αρχαιολογικές θέσεις, πιθανόν αγροκτήματα, τα οποία πιστεύουμε ότι ήταν ενταγμένα στους 'εποχικά μετακινούμενους κτηνοτρόφους' της Εποχής του Χαλκού. Για πάρα πολλά χρόνια υπήρχε ένα μεγάλο ζήτημα σχετικά με τον χρόνο έναρξης αυτής της εποχικής μετακίνησης, "μεταβατικής κτηνοτροφίας" ανθρώπων και κοπαδιών όπως είναι γνωστή. Βρήκαμε, λοιπόν, θέσεις οι οποίες θεωρούμε ότι θα πρέπει να ενταχθούν σε αυτό το δίκτυο των μετακινήσεων -που σημαίνει ότι ίσως αυτές ξεκινούσαν από την Εποχή του Χαλκού, το 4000 π.Χ. και μετά, δηλαδή πολύ νωρίτερα από ό,τι πιστεύαμε πολλοί από εμάς», σημειώνει.

Και το μέλλον της αλπικής αρχαιολογίας στην Ελλάδα; Αν γίνουν έρευνες και σε άλλα βουνά της χώρας θα βρεθούν κι εκεί αντίστοιχα ευρήματα; «Δεν είναι

σίγουρο», μας απαντά ο καθηγητής.

«Οι αρχαιολόγοι οφείλουν να εμπλακούν σε επιτόπιες έρευνες. Μόνο αν πας σε κάποιον ορεινό τόπο, μόνο αν είσαι 'αιθεροβάμων' και αποφασίσεις να ερευνήσεις, για παράδειγμα, τα Πιέρια Όρη ή τη Ροδόπη, και με βάση τη διεθνή εμπειρία που αφορά τον εντοπισμό θέσεων -γιατί οι ανθρωπίδες αυτοί δεν ήταν αφελείς, ήθελαν περιοχές όπου υπήρχαν θηράματα, νερό και πρώτες ύλες για να κατασκευάσουν τα εργαλεία τους- μπορείς να ανακαλύψεις. Γιατί μην φανταστείτε ότι το φυσικό περιβάλλον έχει αλλάξει πάρα πολύ αυτά τα χιλιάδες χρόνια. Μπορεί να έχουν μετακινηθεί κάπως οι κοίτες των ποταμών ή να έχει αλλάξει η μορφολογία των πεδιάδων από τις πλημμύρες και τη συσσώρευση υλικών, όμως τίποτα που να παραπέμπει σε δραματικές γεωλογικές αλλαγές δεν έχει συμβεί», καταλήγει ο Ν. Ευστρατίου, ο οποίος ευχαρίστησε την Εφορεία Αρχαιοτήτων Γρεβενών και όλους τους φορείς που βοήθησαν στην υλοποίηση της έρευνας -η οποία βρίσκεται τώρα στη φάση της μελέτης και της δημοσίευσης των αποτελεσμάτων- καθώς και όλους τους συνεργάτες του που σε αντίξοες συχνά καιρικές συνθήκες και εν μέσω της πανδημίας πραγματοποίησαν την επιτόπια έρευνα.

Πηγή: cnn.gr